

УДК 342*341.238

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.57>**Олександр Чумак,**

докт. юрид. наук,

заслужений юрист України,

заступник начальника з економічної

та адміністративно-фінансової роботи

Львівської академії

Національного авіаційного університету

ІМІДЖ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Стаття присвячена визначенню рівня репутації України як правової держави на світовій арені та виділенню чинників, які впливають на її формування. Наголошено, що сьогодні імідж України в очах світової спільноти представляється виключно непрезентабельно, що зумовило стан політичної нестабільності країни, низький соціально-економічний рівень її розвитку, тривалий конфлікт на Донбасі. Розкрито основні завдання сьогоденної України, які спрямовані на сприяння формуванню свого позитивного іміджу. Проаналізовано структуру та фактори створення іміджу України, серед яких виділено внутрішні, зовнішні та технологічні фактори. Досліджено зовнішні складові частини, які впливають на формування іміджу України. Здійснено аналіз чинної національної законодавчої бази, направленої на популяризацію та створення позитивного іміджу України, просування інтересів держави на міжнародній арені в контексті формування єдиного світового інформаційного простору та поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції держав, що є складовою частиною зовнішньої політики і національної безпеки України. У результаті акцентовано увагу на певних прогалинах у формуванні зовнішньої політики України. Надана правова оцінка міжнародним правовим актам, основними завданнями яких є посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод тощо. Зроблено висновок, що для покращання іміджу України та винайдення правильного вектору у провадженні зовнішньої політики країни, перш за все, потрібно: поглиблення політичної асоціації та винайдення компромісів у зміцненні політичної безпеки країни; сприяння міжнародній стабільності та безпеці на основі ефективної багатосторонності; посилення співробітництва та міжнародного діалогу з питань міжнародної безпеки та антикризового управління, подолання корупції у країні; зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування, прав людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і поваги до різноманітності, а також внесок у консолідацію внутрішніх політичних реформ; зміцнення безпеки та оборони країни; сприяння принципам незалежності, суверенітету, територіальної цілісності й непорушності кордонів.

Ключові слова: міжнародна репутація, імідж країни, Україна, міжнародні відносини, учасники міжнародних відносин.

Постановка проблеми. У світлі міжнародної арени на відносини країн впливає доволі значне коло чинників: політичних, економічних, дипломатичних, ідеологічних, які будуються між національними державами або групами національних держав, а також створеними ними світовими і регіональними організаціями, у процесі взаємодії яких складається певний світовий або регіональний правовий порядок. У міжнародних відносинах не останню роль відіграє імідж держави, оскільки складає комплекс характеристик, які формуються на основі економічних, політичних, демографічних, національних чинників і процесів їх взаємодії,

в результаті чого визначається рівень соціально-економічного, суспільно-політичного, національно-конфесійного розвитку.

Сьогодні імідж України як правової держави на світовій арені представляється, на жаль, виключно непрезентабельно: політично нестабільна країна, низький соціально-економічний рівень розвитку, тривалий конфлікт на Донбасі. Для покращання даної ситуації урядом України за останні п'ять років було розпочато більше сотні реформ у всіх сферах. Основна мета цих реформ – покращання внутрішньої та зовнішньої політики, зміцнення економічного розвитку та вдосконалення правової системи держави.

Надання оцінки та дослідження питань міжнародного іміджу України на міжнародно-правовій арені присвятили свої праці такі науковці, як В. Буткевич, І. Лукашук, А. Неделчева, К. Сандровський, В. Теліпко, А. Овчаренко, О. Соловійов, Н. Оніщенко, І. Андрєєва та інші. Разом із тим зазначимо, що сучасний стан досліджень становлення міжнародних відносин, формування позитивного іміджу держави, який визначає і характеризує їх із позицій окремого правового явища, ще потребує узагальнення і наукового осмислення.

Метою статті є дослідження міжнародно-правових чинників, які впливають на формування та розвиток іміджу України та визначення основних міжнародно-правових проблем.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних завдань сучасної держави є сприяння формуванню свого позитивного іміджу, оскільки це, у свою чергу, відбивається на реалізації політики захисту національних інтересів, досягненні зовнішньополітичних цілей і створенні атмосфери підтримки світовою спільнотою її дій на міжнародній арені.

Перш ніж перейти до дослідження особливостей впливу міжнародно-правових чинників на формування іміджу України та його відбитку на обранні стратегії зовнішньої політики, розглянемо сутність та складові частини, що формують імідж держави.

Оскільки імідж є досить складною понятійною категорією, то для його аналізу та визначення сутності потрібно визначити структуру та чинники створення іміджу України. Деякі науковці виділяють внутрішні, зовнішні та технологічні чинники формування іміджу країни. Внутрішні чинники: добробут населення, дотримання конституційних прав кожного громадянина, рівень корупції, рівень злочинності, рівень тіньового сектора економіки, соціальне самопочуття.

До зовнішніх можна віднести: зовнішню політику України, національні інтереси та пріоритети, членство в міжнародних організаціях, розвиток відносин зі стратегічними партнерами, укладання міжнародних договорів тощо.

Позитивне ставлення до держави ґрунтується на реальному стані речей. Проте імідж є штучним конструктом, який має символічне наповнення, тому потребує технологічного наповнення і постійного «підживлення». Відомо, що існує певна різниця між тим, як об'єктивно розвивається/не розвивається певна галузь у державі, запроваджуються інновації, і тим, як це сприймається зовнішнім світом і громадянами.

Досить важливим фактором є висвітлення певних подій ЗМІ, які можуть надати позитивне забарвлення досягненням і не розповсюджувати інформацію про внутрішні проблеми. Проте за умов бурхливого розвитку сучасних засобів комунікації приховати дані про певні події і проблеми, які є у суспільстві, стає дедалі складніше [4].

Зупинімось більш детально на дослідженні зовнішніх складових частин, які впливають на формування іміджу України.

Деякі науковці вважають, що сьогодні Україна має досить невизначений імідж в очах міжнародного співтовариства. Унаслідок цього вона втрачає дивіденди не лише в політичному просторі, але й у питаннях національної безпеки, економічного зростання, демократичних перетворень тощо. «Розмитий» імідж України у світі та інформаційний вакуум щодо можливого її потенціалу негативно впливають на розвиток співпраці високорозвинених країн із нашою державою [2, с. 107].

Репутація України після значного зниження показників 2018 року (-2,9 бала) демонструє повільне зростання (+0,6 бала). Разом із тим країна досі займає нижні позиції в рейтингу, 2019 року розмістившись на 64-му з 73 місць. Окремо експерти відзначають розрив між оцінкою привабливого навколишнього середовища та двома іншими драйверами репутації – розвинутою економікою та ефективним управлінням. Особливо низьким є рівень останнього [3].

Із метою популяризації та створення позитивного іміджу України та просування інтересів держави на міжнародній арені в контексті формування єдиного світового інформаційного простору та поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції держав, що є складовою частиною зовнішньої політики і національної безпеки України 11.10.2016, було затверджено Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі № 739-р. [6].

Концепція наголошує на необхідності визначення ефективного механізму інформування світової спільноти про актуальні події, що відбуваються в Україні. Сьогодні у світовому інформаційному просторі майже відсутня об'єктивна та актуальна інформація про Україну. У результаті іноземці, українська діаспора отримують відомості про події, що відбуваються в Україні, в неповному обсязі або з викривленим змістом. Наслідком цього є створення негативного іміджу нашої держави, що відповідно позначається на політичній, економічній, туристичній, інвестиційній та інших сферах [6].

Сьогодні головною прогалиною у формуванні іміджу України є відсутність єдиної цілеспрямованої державної політики, орієнтованої на просування інтересів України у світовому інформаційному просторі.

Також слід наголосити, що сьогоднішня ситуація на Донбасі, а також у цілому збройна агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася 20 лютого 2014 р., гостро акцентувала необхідність налагодження ефективних шляхів і способів комунікації з усіма суб'єктами міжнародних відносин.

Критичною слід назвати ситуацію відсутності засобів масової інформації, які б висвітлювали міжнародній спільності новини та іншу важливу інформацію про Україну. Із 2014 по 2017 рік в Україні існував телеканал міжнародного мовлення UkraineToday, який був доступний через супутникове підключення або Інтернет, однак, на жаль, через низькі рейтинги телеканал припинив своє існування. Сьогодні ст. 2 Закону України «Про систему іномовлення України» [9] передбачено, що систему державного іномовлення України складають державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України» та Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». Для забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України відповідно до законодавства утворено державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України» (далі – МПІУ). Даний канал іномовлення UA/TV представлено в таких соціальних мережах: Facebook, Twitter, Google+, instagram, YouTube.

Відповідно до Аудиторського звіту за результатами державного фінансового аудиту діяльності Державного підприємства «Мультимедійна платформа іномовлення України» за період 01.01.2016 по 01.08.2018 основними підприємцями даного каналу є такі країни, як: Росія, Польща, Італія, Бразилія, США, Індонезія, Грузія, Азербайджан, Лівія, Марокко, Єгипет, Ірак тощо [1].

Беручи до увагу напружену політичну ситуацію України та Росії, на нашу думку, слід використати нові інтернет-шляхи та інші види цифрових шляхів поширення правдивої та достовірної інформації про країну на міжнародному рівні, не забуваючи країни СНД.

Інформаційної підтримки також потребує європейська інтеграція, що є стратегічним вектором політики України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої

сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII [12]. Популяризація України у світі є важливим кроком на шляху євроінтеграції та якісним орієнтиром внутрішньої трансформації суспільства і показником фундаментальних демократичних цінностей [6].

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, було створено асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Союзом і його державами-членами, з іншої сторони.

У першу чергу, цілями цієї асоціації виступають: сприяння поступовому зближенню сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, поглиблення зв'язку України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах; забезпечення необхідних рамок для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес; сприяння, збереження й зміцнення миру та стабільності в регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року; запровадження умови для посилення економічних і торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, в тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС; посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод; запровадження умов для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес [12].

Асоціація передбачила проведення діалогу у формі самітів. На міністерському рівні політичний діалог здійснюється за взаємною згодою в рамках засідань Ради асоціації та в рамках регулярних засідань представників двох сторін на рівні міністрів закордонних справ.

У рамках реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, схвалених Урядом 11.10.2016р., Постановою Кабінету Міністрів України

від 7.06.2017 р. № 467 було створено Міжвідомчу комісію з питань популяризації України у світі [11]. Основними завданнями даної комісії є:

1) сприяння забезпеченню координації дій центральних і місцевих органів виконавчої влади під час реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі;

2) розгляд питань, пов'язаних із формуванням позитивного іміджу України у світовому інформаційному просторі;

3) забезпечення на міжвідомчому рівні постійної оперативної та скоординованої діяльності з підготовки і поширення у світовому інформаційному просторі правдивої та об'єктивної інформації про Україну, окремі її регіони, а також підвищення туристичної та інвестиційної привабливості України.

Результатом створення Міжвідомчої комісії з питань популяризації України у світі став План заходів із реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 № 383-р [8]. Також заслуговують на увагу такі пункти вказаного плану, як: проведення комплексних кампаній популяризації України у визначених регіонах світу, реалізація якого вбачається через розміщення друкованої продукції, відеоматеріалів, матеріалів для Інтернету; підвищення рівня присутності України в міжнародних заходах та на інформаційних майданчиках у міжнародному, академічному, культурному і громадському середовищі; реалізація проектів культурної дипломатії та стратегій популяризації потенціалу України у світі тощо [8].

У вказаному вище плані передбачені напрями розвитку співпраці України та її популяризація на міжнародній арені, але залишилася поза увагою благодійна діяльність. Вона, на нашу думку, має відображатися у вказаному напрямку державної діяльності, оскільки є ваговою складовою частиною у формуванні позитивного іміджу країни як правової країни, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність є найвищою цінністю [5, ст. 3].

Слід звернути увагу, що позитивному сприйняттю України міжнародними організаціями, іноземними державами та громадянами, зокрема інвесторами, передувала низка актив, таких як: Концепція Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008–2011 роки [10]; Державна цільова програма формування

позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року [7]. Але необхідно зазначити, що поліпшити імідж країни вказаними вище актам не вдалося.

Висновки

Сьогодні Україна опинилась у досить складному міжнародному становищі, яке буде залишатися незмінним принаймні протягом кількох років. Будучи вразливими до численних проблем, не маючи союзників та довгострокової стратегії щодо найбільш нагальних проблем безпеки, Україна де-факто реалізує та, швидше за все, продовжить спеціальну зовнішню політику.

На нашу думку, для покращання іміджу України та винайдення правильного вектору у провадженні зовнішньої політики країни, перш за все, потрібні: поглиблення політичної асоціації та винайдення компромісів у зміцненні політичної безпеки країни; сприяння міжнародній стабільності та безпеці на основі ефективної багатосторонності; посилення співробітництва та міжнародного діалогу з питань міжнародної безпеки та антикризового управління, подолання корупції у країні; зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування, прав людини та основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і поваги до різноманітності, а також внесок у консолідацію внутрішніх політичних реформ; зміцнення безпеки та оборони країни; сприяння принципам незалежності, суверенітету, територіальної цілісності й непорушності кордонів.

Список використаних джерел:

1. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту діяльності Державного підприємства «Мультимедійна платформа іномовлення України» за період 01.01.2016 по 01.08.2018 від 12.11.2018 № 031-32/749. URL: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=144457> (дата звернення: 10.01.2020).
2. Браун Л. Имидж – путь к успеху. Санкт-Петербург: Изд. дом «Питер», 2001. 188 с.
3. Гош О., Кершис О. Шведське щастя. *Бізнес*. 30.10.2019. URL: <https://business.ua/special/112-spetsproekt-yak-pidniaty-dilovu-reputatsiiu-ukrainy/7151-shvedske-shchastyu> (дата звернення: 08.01.2020).
4. Денисюк С., Корнієнко В. Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності. URL: <http://kornienko.vk.vntu.edu.ua/file/4923f16f20b9a9107c411023ef42f240.pdf> (дата звернення: 09.01.2020).
5. Конституція України від 28.06.1996 : станом на 30 вересня 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2016. 82 с.

6. Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, схваленої Урядом від 11.10.2016 р. № 739-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80> (дата звернення: 10.01.2020).

7. Про затвердження Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на період до 2011 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 554. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2009-%D0%BF> (дата звернення: 10.01.2020).

8. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 № 383-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2017-%D1%80> (дата звернення: 10.01.2020).

9. Про систему іновування України : Закон України від 08.12.2015 № 856-VIII. Дата онов-

лення 31.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-19> (дата звернення: 10.01.2020).

10. Про схвалення Концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008-2011 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 № 379-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2007-%D1%80> (дата звернення: 10.01.2020).

11. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань популяризації України у світі : Постанова Кабінету Міністрів України від 7.06.2017 р. № 467. Дата оновлення 02.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2017-%D0%BF> (дата звернення: 10.01.2020).

12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованій Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 10.01.2020).

The article deals with an attempt to define Ukraine's reputation level as a legal state in the international area and distinguish factors influencing it. It is stressed that today image of Ukraine in the eyes of international community is represented only negatively which was influenced by political instability in the country, poor social and economic conditions and the ongoing conflict in Donbass. The article characterizes the main tasks directed on the promotion of positive image making. The author analyses the structure and factors of Ukraine's image making including internal, external and technological. Much attention is paid to the investigation of external image making factors in Ukraine and the study of current domestic legislation aimed at popularization and making its positive image of Ukraine, promotion of the state's interests in the international arena in the context of building common information space and intensification of informational and economic integration of the states, which is an indispensable part of international policy and state security of Ukraine. Consequently, there have been defined some gaps in the foreign policy making in Ukraine. There has been given a legal assessment of the international legal acts whose main task is to intensify cooperation in the field of justice, freedom and security to ensure the supremacy of law and respect to human rights and basic freedoms etc. It is concluded that in order to improve the image of Ukraine and to find the right vector for foreign policy, the country first needs: deepening political association and finding compromises in strengthening the country's political security; promoting international stability and security through effective multilateralism; strengthening cooperation and international dialogue on international security and anti-crisis management, overcoming corruption in the country; strengthening respect for democratic principles, the rule of law and good governance, human rights and fundamental freedoms, including the rights of persons belonging to national minorities, non-discrimination of persons belonging to minorities, and respect for diversity, and contributing to the consolidation of internal political reforms; strengthening the country's security and defense; promoting the principles of independence, sovereignty, territorial integrity and inviolability of borders.

Key words: international reputation, image of the state, Ukraine, international relations, sides of the international relations.